ÇANAKKALE DENİZALTI SAVAŞI (Nisan-Mayıs 1915) Sultanhisar ve Muâvenet-i Milliye'nin Başarıları*

Yaşar SEMİZ**

Türk'ün birbirinden parlak zaferlerle dolu şerefli tarihinde 18 Mart Çanakkale Zaferi çok kıymetli bir yer tutar. Çünkü Mehmetçik I. Dünya Savaşı'na (1914-1918) katılmak zorunda kaldığı vakit, gafil avlandığı Trablusgarp ve Balkan harplerinden çok yorgun çıkmış ve bu iki zorlu savaşın etkilerinden henüz kurtulamamıştı. Bu yüzden Avrupalıların "artık bitti, tükendi" sandıkları Osmanlı Devleti 18 Mart 1915 günü İstanbul kapılarını zorlamaya çalışan dünyanın en güçlü donanmalarına sahip olan iki büyük devletin (İngiltere ve Fransa) işbirliği yapmış deniz kuvvetlerine karşı o parlak zaferi kazanmaya muvaffak oldu. Öyle bir zafer ki hesaba, mantığa sığmayan, akılları durduran bu kahramanlık mucizesi karşısında dost da düşman da parmak ısırdı. Çanakkale'yi zorlayan iki denizci devletin müşterek donanmaları başlarını öne eğerek Çanakkale önlerinden uzaklaştı.

Ancak İstanbul'u almak ve Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak niyetinde olan İngiltere'nin mücadeleden öyle kolay vazgeçmeye niyeti yoktu. Biz bu yazımızda İngiltere'nin İstanbul'a ulaşmak için Nisan-Mayıs 1915 tarihlerinde Çanakkale'ye denizaltılarla yaptığı saldırı girişimini ve o denizaltılara karşı iki kahraman gemimizin zaferini değerlendirmeye çalışacağız.

Fransız Bahriye Nazırı, 18 Mart 1915'te Çanakkale'de aldıkları tarihi yenilgiden sonra ikinci kez Çanakkale'ye denizden hücum edilmesine sıcak bakmıyordu. Bu yüzden Londra'ya şu telgrafı çekti. "Muvaffakiyet kat'î surette muhakkak görülmüyor. Şartlar 18 Mart'takine nazaran değişmemiş bulunuyorsa, donanmanın bir kere daha bu işe sokulmasını akıllıca bulmuyorum. Verileceğinden korkulan zaiyattan başka uğranılacak bir başarısızlığın meydana getireceği manevi tesir feci olacaktır.[1]Öte yandan İngiliz Birinci Lord'u Fisher'de, Çanakkale sahilleri ele geçirilmedikçe Boğazdan geçmek için yapılacak herhangi bir

---

* Bu makale 22.03.2001 tarihinde S.Ü.Bozkır M.Y.O.'da tebliğ olarak okunmuştur.

** Yard. Doç. Dr.

1 Oglander, C. 1, s.399.

teşebbüse hiç bir veçhile taraftar olmayacağını Bahriye Nazırı Winston Churchill'e ayrıntıları ile izah etti. Ancak Boğazın üstünden giremeyen İngiltere, buradan geçmeyi bir gurur meselesi haline getirerek bu kez de denizin altından geçmeye karar verdi.

Boğazı denizaltından geçme teşebbüsü 17 Nisan günü İngilizlerin kıdemli yüzbaşısı T.S.Brodie'nin komutasındaki E 15 denizaltı gemisi tarafından yapıldı. İngilizlerin bu girişimi kahraman askerimiz tarafından engellendi ve yüzbaşı ile gemicilerin altısı öldürüldü. Gerisi de esir alındı. İngilizlerin hiç olmazsa geminin elimize geçmemesi için gösterdikleri çabalar da neticesiz kaldı. Ancak daima Marmara'da bir denizaltı bulundurmakta kararlı olan İngilizler uğradıkları bu felaketten sonra ikinci bir teşebbüs olarak 800 tonluk A E 2 Avustralya denizaltısını Boğazdan geçirmeyi başardı.[2] Bu gemi Marmara'da küçük bir gemimizi batırdı. Bu olaydan birkaç gün sonra 25 Nisan 1915'de Marmara'da devriye gezen 57 tonluk, saatte 27 mil süratli ve iki torpido kovanından ibaret olan Sultanhisar Muhribimiz Nağra açıklarında kendisinden sekiz defa büyük olan İngiliz denizaltısı ile karşılaştı. Saatler süren bir cenk'e tutuştular. Denizaltı gemisi, av sandalını devirmek isteyen balina gibi birkaç defa Sultanhisar Muhribini alabora etmeğe kalktı. Fakat her yüzeye çıkışında baktı ki Sultanhisar Muhribi sivri bir ölüm gibi sapa sağlamdır. Denizaltı ölmektense teslim olmayı tercih etti. 32 kişiden oluşan esir mürettebatı Sultanhisar Muhribinin güvertesine ancak ayakta istif edilerek sığdırılabildi. Bir yunus balığının koca bir balinayı yenmesi misali sarnıçlarını açık bırakan düşman gemisi denize gömüldü.[3]

Bu denizaltıların batırılması ve karşılaşılan muhteşem direniş karşısında genel bir durum değerlendirmesi yapmak için 11 Mayıs 1915 sabahı İngiliz Bahriye Nazırı Churchill, Admirally'de Lord Fisher ile buluşarak bir görüşme yaptı. Görüşmede Fisher, düşüncelerini ortaya koyarken "Çanakkale'de karadaki Türk ordusu yenilgiye uğratılmadan denizden yapılacak bir saldırı teşebbüsüne katılmak istemediğini" söyledi. Buna karşılık İtalya'yı Çanakkale Savaşına sokmaya çalışan Churchill, Boğazın alt tarafındaki mayın tarlalarının derhal temizlenmesi

---

[2] Uluğ, s.126.
[3] Habib, s.227; Uluğ, s.126.; Loray, A.g. dizi yazı, sayı 66.

ve ordularının yarımadayı ele geçirir geçirmez donanmalarının da hemen Boğazdan geçebilecek durumda olmasını istiyordu.[4]

İngilizler safında bu tartışmalar devam ederken 12 Mayıs 1915 akşamı Goliath ve Cornwallis da Morto koyuna demirledi.[5] Gerek bu iki denizaltının ve gerekse daha öncekilerin karşısında kuvvetlerimiz zarar görmeye başlayınca 5. Ordu Komutanlığı, Muavenet-i Milliye Muhribini düşman gemilerini tesirsiz hale getirmek üzere görevlendirdi.

Muavenet-i Milliye Muhribi II. Meşrutiyet'ten sonra Osmanlı Donanma Cemiyeti tarafından Almanya'da yaptırılan dört muhripten biri olup 6200 tonluktur.[6] 1909 yapımı olan Muhripte iki adet 7,5 lik, iki adet 5,7 lik topu ve üç adet 45 santimlik torpido kovanı vardı. Saatte 30 mil hız yapabilmekteydi. Gemi, Süvari Yüzbaşı Ahmet Bey'in (Ahmet Saffet Bey, 1934'de Elazığ mebusu oldu.) idari, Alman Yüzbaşı Fierle'nin teknik yönetimindeydi. 25 kişilik de mürettebatı vardı. Muhrip, aldığı görevi yerine getirmek üzere 12 Mayıs 1915 çarşamba günü saat 15'te Çanakkale'den hareket ederek güneşin battığı sırada Soğanlıdere mevkiine geldi.[7] Soğanlıdere, düşman gözetiminden uzak, emin bir yerdi. Diğer taraftan Goliath zırhlısı, Muavenet-i Milliye muhribinin önündeki burnun arkasından mevzilerimizi aralıksız bombardımana devam ediyordu. Top sesleri ancak gece yarısı kesildi. Bu durum Muavenet-i Milliye için hareket işareti oldu. Muhrip, 12 Mayıs'ı 13 Mayıs'a bağlayan gece yarısı saat 0,45 de bütün ışıklarını söndürmüş olarak demirli bulunduğu Soğanlıdere mevkiinden ayrılarak karanın kayaları ile denizin mayınları arasında hayalet gibi Goliath'a doğru yöneldi. Keskin kılıçlar gibi geceyi dilimleyen düşman projektörleri bir rastlayıverse muhribimiz için belki de her şeyin sonu olacaktı. Düşman zırhlısı Morto koyunda sahilden yüz metre kadar açıkta gerçekten bir dev gibi duruyordu. Devler çabuk koku alır. Bu kez de öyle oldu. Goliath'daki nöbetçi, karanlıkta Muavenet-i Milliye muhribine "kimsiniz?" diye seslendi. Bir haftadır İngilizlerin nasıl konuştuğu ve nasıl haberleştiği etüt edilmişti. İngilizce "büyük bir haberimiz var" diye cevap verildi. Bu

---

4 Moorehead, s.216

5 Kopp'un Amiral Loray'dan naklettiğine göre sadece Goliath demirledi. Kopp, A.g. dizi yazı, sayı 123.

6 Aynı dönemde alınan diğer muhriplerin adı Yadigâr-ı Millet, Nümüne-i Hamiyet ve Gayret-i Vatan'dır.

7 Daver, Muavenet'in Gazası, s.9.

yüzden İngiliz subayı alarm vermeye gerek görmedi. Tekrar sordu. "Nedir?". Artık yeniden cevap vermeğe gerek yoktu. O sırada saat 1,10'du. Önce birinci ve hemen ardından ikinci torpido, provası kuzeye dönük olan ve sancak bordası görülen Goliath'a doğru atıldı. Bütün gözler, torpidolarımızın hareket istikametine dikilmiş bekliyordu. Saniyeler yıllar kadar uzuyor; kalplerde tereddütler; heyecanlar uyanıyordu. Bu karışık ve korkulu rûyayı andıran endişeler içinde iken düşman zırhlısının sancak baş omuzluğundan müthiş bir gürültü koptu. Ardından onüç bin ton civarındaki koca dev Goliath iki dakika içinde battı.[8] Sahildeki Fransız askerleri sularda çırpınan Goliath mürettebatının çığlıklarını duymuşlarsa da beşyüz kişiden çok insanın boğulmasını önleyemedi. Muavenet-i Milliye ise bir taraftan başarısını telsizle ilan ederken diğer taraftan Morto Körfezine geldiği gibi sessizce ayrıldı. Boğazdan içeri girerek muhtemel düşman saldırısından kurtuldu.[9]

Çok cüretkârane olan Goliath'ın batırılışı Türk milleti için unutulmaz bir gün oldu. Gösterdikleri cesaretten dolayı bütün Muavenet-i Milliye mürettebatı taltif edildi. Dönemin sultanı, Sultan Mehmet Reşat da geminin mürettebatına birer altın madalya ile içi altın liralarla dolu küçük birer kese ihsan etti.[10]

İngiltere ise Goliath'ın batırılışının kendi kamuoyunda doğuracağı endişeyi göz önüne alarak olayın önemini küçültme gayreti içine girdi ve "Goliath önemli bir gemi değildi. Onbeş yaşında küçük bir tekneydi" açıklamasını yaptı. Ama doğrusu Goliath'ın batırılışı İngiliz bahriyesinde tam bir şok etkisi yaptı. Komutanların açıklaması ve İngiliz Parlementosu'ndaki şiddetli tartışmalar yaşanan şokun etkisini ortaya koymaktaydı.

Akdeniz Sefer Kuvvetleri Başkomutanı İan Hamilton Goliath'ın batırılış haberini günlüğünde şu şekilde not etmişti. "13 Mayıs 1915: Hava sıcak ve gök bulutsuz. Deniz çarşaf gibi. Dün gece yoğun bir sis esnasında bir Türk Torpidosu Çanakkale Boğazı'ndan sızıp Goliath

---

8 Oglander, s.400; Moorehead, s.216-217; Daver, Muavenetin Gazası. s.10; Wilson, s., 259.

9 Moorehead, s.217; Uluğ, s.131.

10 Kopp, A.g. dizi yazı No 123; Uluğ, s.131-132.

zırhlısını torpidoladı. Bu konuda fazla bir malumat almış değiliz. Düşman madalyayı haketti. Kahrolsunlar"[11]

Denizaltının batırılışına Lord Kıtchener ve Lord Fisher de çok şaşırmış ve öfkelenmişti. Aslında bu öfkenin altında Çanakkale Cephesi'nde başarısız olma korkusu ve endişesi de vardı. Goliath'ın, denizcilik alanında çok zayıf gördükleri Osmanlı Devleti'nin kendileri için tehdit bile sayılmayacak gemileri tarafından batırılmış olması Çanakkale'de denizaltı savaşı tehlikesini, askerleri için eskisinden daha korkutucu hale getirdi. Lord Fisher, bundan böyle Çanakkale Cephesi'nde önemli gemilerden Queen Elizabeth'i Akdeniz'den çekmeleri gerektiğini söyledi. Nihayet kısa süre sonra istediği oldu. Churchill Elizabeth'i geri çağırdı. Aynı zamanda Amiral de Robeck'de Çanakkale'ye denizden yapılacak yeni saldırıdan alıkondu.[12]

14 Mayıs 1915 tarihinde İngiliz Savaş Konseyi'ndeki toplantı Churchil'in deyimi ile "pek tatsızdı." O gün Dovning sokağında toplanan insanların içinde sadece Churchill ve konsey sekreteri Lord Hankey tepkilere direnebildi. Churchill, herşeye rağmen Çanakkale'nin denizden zorlanması taraftarıydı. Bu yüzden Goliaht'ın batırılışından sonra Çanakkale'nin aşılabileceği ümidini tamamen kaybetmiş olan Lord Fisher 15 Mayıs 1915 de görevinden istifa ederek İskoçya'ya gitmeye karar verdi.[13]

Fisher'in istifasından iki gün sonra Marmara Denizi'nde devriye görevi yapan ve üç adet 7,5; dört adet de 4,7 santimetrelik topu bulunan 585 tonluk Paleng-i Derya (Deniz Kaplanı) (Bu gemimiz 25 Mayıs'ta düşman denizaltılarından E II tarafından batırıldı.) adındaki küçük ve yaşlı bir gemimizin, 18 Mayıs 1915'de düşman denizaltılarından E 14'ün periskopundan vurarak denizcilik tarihinde eşine pek fazla rastlanmayan bir başarıya imza atması[14]Churchill'in de kabinedeki yerini sarstı ve birkaç gün sonra o da istifa etmek zorunda kaldı.[15]

---

11 Hamilton, A.g.e., s.144.
12 Moorehead, A.g.e., s.217.
13 Moorehead, A.g.e., s.219.
14 Hamilton, A.g.e., s.148; Uluğ, A.g.e., s.126-127.
15 Hamilton, A.g.e., s.149.

Gelişmelerden de anlaşılacağı üzere Churchill'in, Goliath'ın batırılmasından sonra Türk denizcilerinin kahramanlıklarını küçük göstermek maksadı ile yapmış olduğu açıklamalar ne kendi kamuoyunu ne de kendi Savaş Konseyini tatmin etmeye yetmedi. Türk gemileri ve onların kahraman mürettebatının kahramanlıkları, dünya denizcilik tarihindeki yerini aldı.

KISALTMALAR VE FAYDALANILAN KAYNAKLAR

1.Belen; Fahri Belen, Çanakkale Savaşı, İstanbul 1935.

2.Daver; Abidin Daver, "Muavenet-i Milliye Tarafından Torpillenen İngilizlerin Goliath Zırhlısı Hemen Batmıştı", Cumhuriyet, 27 Birinciteşrin 1934.

3.Daver; Abidin Daver, "Muavenet'in Gazası", Deniz, Sayı 127-128, Mart-Nisan 1946.

4.Hamilton; İan Hamilton, Gelibolu Günlüğü, Çev. Osman Ondeş, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Mart 1972.

5.Habib; İsmail Habib, Tuna'dan Batıya, İstanbul 1935.

6.Kopp; Harp'te Yavuz, Çev. A.Daver, (Dizi Yazı) İlk sayı, Cumhuriyet, 18 Mart 1934. Toplam 194 sayı

7.Loray; Amiral Loray, Umumî Harbde Türk Sularındaki Deniz Muharebeleri, Çev. Abidin Daver –Muharrem Fevzi, (Dizi Yazı) Cumhuriyet Gazetesi, İlk sayı 8 Temmuz 1928. Toplam 110 sayı.

8.Moorehead; Alan Moonrehead, Çanakkale Geçilmez, Çev. Günay Salman, Milliyet Yay., Mart 1972.

9.Mühhman; Carl Mühhman, Çanakkale Savaşı, Çev. Sedat Umran, İstanbul 1988.

10. Oglander; G.F. Aspınall – Oglander, Büyük Harbin Tarihi, Çahakkale Gelibolu Askeri Harekâtı, C.1, Çev. S. As. Öğretmen Tahir Tuncay, İstanbul 1939. C.2. Çev. Deniz Yzb. M.Hulûsi, İstanbul 1940.

11. Uluğ; M.Hakkı Uluğ, Çanakkale Destanının 50. Yılı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Yay., Ankara 1966.

12. Wilson; H.N.Wilson, Büyük Harpte Deniz Muharebeleri, Çev. Deniz Binbaşısı Lûtfi Telât, Deniz, Mart 1934.

13. Yazman; M.Şevki Yazman, Türk Çanakkale, Ulus Basımevi, Ankara 1938.